

SÉMANTICKÉ ASPEKTY KATALOGIZACE XI.

5. 1. 2021

PhDr. Jiří Stodola, PhD.

Standardy pro katalogizaci

- Pravidla – umožňují vybrat a předepsaným způsobem zapsat údaje
- Formáty – představují strukturu, do níž se vepisují údaje (podle pravidel); slouží k výměně bibliografických a katalogizačních záznamu

Pravidla AACR2

- Úvodní pasáže
- Část I. Bibliografický popis
- Část II. Záhloví, unifikované názvy a odkazy
- Závěrečné pasáže

Úvodní pasáže

- Předmluva k českému vydání Anglo-amerických katalogizačních pravidel
- Dodatek k Předmluvě k českému vydání
- Předmluva k revidovanému vydání z roku 1988
- Předmluva ke druhému vydání Anglo-amerických katalogizačních pravidel z roku 1978 (Výtah)
- Obecný úvod

Část I. Bibliografický popis

- Úvod
- 1 Všeobecná pravidla popisu
- 2 Knihy, brožury a jednolistové tisky
- 3 Kartografické dokumenty
- 4 Rukopisy
- 5 Hudebniny
- 6 Zvukové dokumenty
- 7 Filmy a videozáznamy
- 8 Grafické dokumenty
- 9 Elektronické zdroje
- 10 Trojrozměrné dokumenty
- 11 Mikrodokumenty
- 12 Pokračující zdroje
- 13 Analytické záznamy

Všeobecná pravidla popisu

- 0 Obecná pravidla
- 1 Oblast údajů o názvu a odpovědnosti
- 2 Oblast údajů o vydání
- 3 Oblast specifických údajů
- 4 Oblast nakladatelských údajů
- 5 Oblast údajů fyzického popisu
- 6 Oblast údajů o edici
- 7 Oblast údajů poznámky
- 8 Oblast údajů o standardním čísle a dostupnosti
- 9 Suplementy (Přílohy)
- 10 Popisné jednotky sestávající se z několika druhů dokumentů
- 11 Faksimile, fotokopie a jiné reprodukce

Část II. Záhloví, unifikované názvy a odkazy

- Úvod
- 21 Volba selekčních údajů
- 22 Personální záhlaví
- 23 Geografická jména
- 24 Korporativní záhlaví
- 25 Unifikované názvy
- 26 Odkazy

Závěrečné pasáže

- Přílohy
 - A Psaní velkých písmen
 - B Zkratky
 - C Číslovky
 - D Slovník termínů
 - E Úvodní členy
- Rejstřík

RDA (Resource Description and Access)

- Navazují na AACR2
- Definitivní první verze r. 2010
- 2013 – Library of Congress, National Agricultural Library, National Library of Medicine
- 2015 – ČR
- Kompatibilní s AACR2
- Základem FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) a FRAD (Functional Requirements for Authority Data) – odpovídá tomu struktura RDA

RDA a AACR2

- Převzata řada pravidel z AACR2
- Strukturována podle FRBR
- Výrazně se změnily údaje o druhu dokumentu, rozšíření u „nakladatelských údajů“
- RDA obsahují více alternativních (volitelných) pravidel – kvůli jednotě jsou nutné národní interpretace
- Interpunkce není součástí pravidel jako takových, vychází se z ISBD

Struktura RDA 1

- 1. část – atributy entit – identifikují entitu
- 2. část – vztahy mezi entitami – poskytují další informaci
- 10 oddílů

Struktura RDA 2

- Oddíl 1 – atributy provedení
- Oddíl 2 – atributy díla a vyjádření
- Oddíl 3 – atributy osob, rodin a korporací
- Oddíl 4 - bude dopracován, bude se týkat entit používaných při věcném zpracování
- Oddíl 5-10 – vztahy mezi entitami (entity 1 a 2, entity 3, entity 1 mezi sebou atd.)

Formáty

- V 60. letech první strojem čitelné báze dat
- Nutnost standardizace struktury
- MARC – Machine Readable Catalogue/Cataloguing

Druhy formátů

- Interní – v rámci jednoho systému
- Výměnné – v rámci různých systémů
 - *MARCOvé*
 - Regionální či národní
 - Mezinárodní
 - *neMARCOvé*

Nemarcové formáty

- MABI
- INSPEC
- Chemical Abstracts
- AGRIS
- a další

Formáty typu MARC

národní

- formáty anglo-saské koncepce (USMARC, UKMARC, CANMARC, OCLC-MARC, **MARC 21** ...)
- formáty franko-italské koncepce (INTERMARC, PICA-MARC ...)
- formáty typu UNIMARC (UNIMARC+CZ ...)

mezinárodní

- UNIMARC
- UNISIST Reference Manual
- Common Communication Format (CCF)

MARC v ČR

- 90. léta 20. stol. – automatizace knihoven
- 1996 – UNIMARC
- 2003-2004 – paralelně používány formáty UNIMARC a MARC 21
- Od 2004 – MARC 21

MARC 21

- MARC 21 Bibliografický formát (Format for Bibliographic Data)
 - pro různé druhy dokumentů (knihy, pokračující zdroje, mapy ...)
- MARC 21 Formát pro exemplářové údaje (Format for Holdings Data)
 - pro údaje o knihovních jednotkách
- MARC 21 Formát pro authority (Format for Authority Data)
 - pro jmenné a předmětové selekční údaje
- MARC 21 Format for Classification Data
 - pro systematické selekční jazyky (MDT, DDC ...)
- MARC 21 Format for Community Information
 - pro události, pořady, služby

Struktura MARCu

Formát MARC 21 je souborem kódů a označení obsahu. Pro MARC je definována

- struktura záznamu (record structure) – definována v v Information Interchange Format (ANSI Z39.2) nebo Format for Information Exchange (ISO 2709)
- označení obsahu (content designation) – vlastní jádro MARCu
- obsah (content) – nedefinován v pravidlech

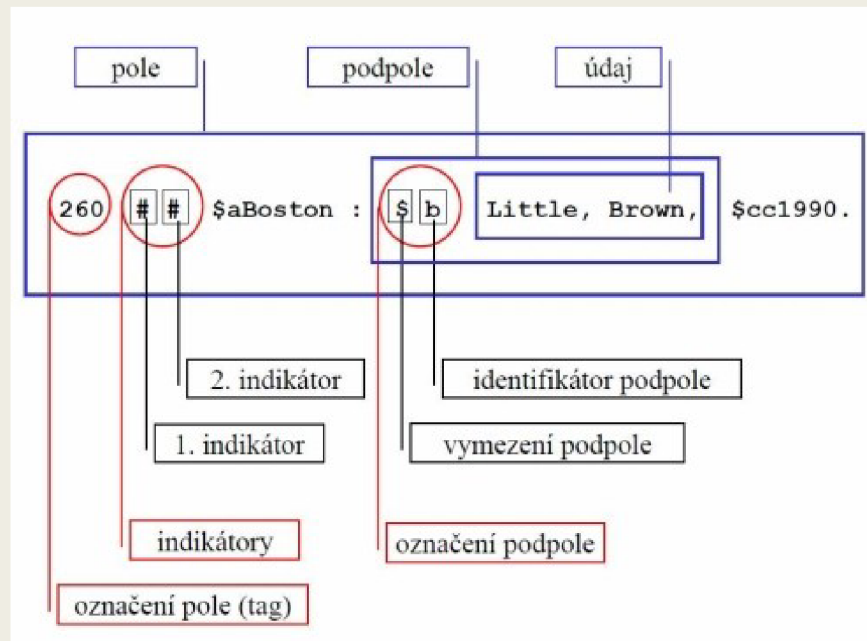
Struktura MARC podle ISO 2709

- 01041cam--2200265-a-
45000010020000000030004000200050017000240080041000410100024
00082020002500106020004400131040001800175050002400193082001800217100003200
2352
45008700267246003600354250001200390260003700402300002900439500004200468520
0220
00510650003300730650001200763^---89048230-
/AC/r91^DLC^19911106082810.9^891101s1990----maua---j-----000-0-eng--^##\$a---
89048230-/AC/r91^##\$a0316107514 :\$c\$12.95^##\$a0316107506 (pbk.) :\$c\$5.95 (\$6.95
Can.)^##\$aDLC\$cDLC\$dDLC^00\$aGV943.25\$b.B74
1990^00\$a796.334/2\$220^10\$aBrenner, Richard J.,\$d1941-^10\$aMake the team.\$pSoccer
:\$ba heads up guide to super soccer! /\$cRichard J. Brenner.^30\$aHeads up guide to super
soccer.^##\$a1st ed.^##\$aBoston :\$bLittle, Brown,\$cc1990.^##\$a127 p. :\$bill.;\$c19
cm.^##\$a"A Sports illustrated for kids book."^##\$aInstructions for improving soccer skills.
Discusses dribbling, heading, playmaking, defense, conditioning, mental attitude, how to
handle problems with coaches, parents, and other players, and the history of
soccer.^#0\$aSoccer\$vJuvenile literature.^#1\$aSoccer.^

Struktura MARC – řádkový MARC

01041cam--2200265-a-4500
001 ---89048230-/AC/r91
003 DLC
005 19911106082810.9
008 891101s1990---maua---j-----001-0-eng--
010 ## \$a---89048230-/AC/r91
020 ## \$a0316107514 :\$c\$12.95
020 ## \$a0316107506 (pbk.) :\$c\$5.95 (\$6.95 Can.)
040 ## \$aDLC\$cDLC\$dDLC
050 00 \$aGV943.25\$b.B74 1990
082 00 \$a796.334/2\$220
100 1# \$aBrenner, Richard J.,\$d1941-245 10 \$aMake the team.\$pSoccer :\$ba heads up
guide to super soccer! /\$cRichard J. Brenner.
246 30 \$aHeads up guide to super soccer
250 ## \$a1st ed.
260 ## \$aBoston :\$bLittle, Brown,\$cc1990.
300 ## \$a127 p. :\$bill.;\$c19 cm.
500 ## \$a"A Sports illustrated for kids book."
520 ## \$aInstructions for improving soccer skills. Discusses dribbling, heading
playmaking,defense,
conditioning, mental attitude, how to handle problems with coaches, parents, and other
players, and the history of soccer.
650 #0 \$aSoccer\$vJuvenile literature.
650 #1 \$aSoccer.

Obsah MARCu

Notační konvence

- vymezení podpole – \$ nebo
- znak ukončení pole (field terminator) – FT nebo ^
- znak ukončení záznamu (record terminator) – RT nebo \
- mezera (blank) # nebo
- výplňový znak (fill character) |

Struktura záznamu

- Návěští
- Adresář (ne u řádkového MARCu)
- Proměnná pole
- Znak ukončení záznamu (ne u řádkového MARCu)

Návěští

- Návěští je první pole v každém záznamu. Obsahuje základní údaje potřebné pro zpracování záznamu. Data v tomto poli jsou identifikována pozicí v rámci návěští. Návěští obsahuje číslice a kódované údaje. Délka pole je 24 znaků / pozice 0-23.

Adresář

Adresář začíná na pozici 24 a končí znakem ukončení pole (field terminator). Obsahuje seznam umístění proměnných polí v záznamu. Skládá se z řetězců (entry) o délce 12 znaků, přičemž každý řetězec odpovídá jednomu proměnnému poli a každý řetězec se skládá z:

- označení pole (tag) – 3 znaky
- délka pole (length-of-field) – 4 znaky
- počáteční pozice pole (field starting position) – 5 znaků (pozice pole vzhledem k prvnímu poli proměnných údajů)

Proměnná pole

Proměnná pole obsahují vlastní údaje. Každé pole je identifikováno označením pole (tagem). Tagy nejsou v polích uváděny, objevují se pouze v adresáři, což ovšem neplatí pro řádkový MARC. V řádkovém MARCu není adresář a označení polí je jejich součástí. Rozlišují se dva typy proměnných polí:

- proměnná kontrolní pole (variable control fields)
- proměnná pole údajů (variable data fields)

Proměnná kontrolní pole

- Proměnná kontrolní pole obsahují základní údaje potřebné pro zpracování záznamu.
- Označení kontrolních polí začíná vždy dvěma nulami – 00X.
- Kontrolní pole se skládají z údajů a znaku ukončení pole (v záznamu podle ISO 2709) nebo z označení pole a údajů (v řádkovém MARCu).
- Rozlišují se pole, kde obsah pole tvoří jeden údaj, např. pole 001, a pole, která se skládají z několika kódovaných údajů, např. pole 008. O jaký údaj se jedná, je pak určeno pozicí znaků v rámci pole.

Proměnná pole údajů

Proměnná pole údajů obsahují bibliografické či jiné údaje. Tvoří je všechna proměnná pole (01X – 8XX) vyjma kontrolních polí. Pole mohou být opakovatelná nebo neopakovatelná. Skládají se z:

- označení pole – platí pouze pro řádkový MARC
- 2 indikátory (indicators, indicator positions)
- označení podpole (subfield code)
- údaj
- znak ukončení pole (field terminator) – neplatí pro řádkový MARC

Indikátory

- obsahují hodnoty, které vysvětlují nebo doplňují údaje obsažené v poli.
- Jsou definovány nezávisle pro každé pole.
- Hodnota každého indikátoru je interpretována nezávisle – nikdy společně a může být vyjádřena abecedním znakem, číslicí či mezerou (mezera zpravidla vyjadřuje, že indikátor není definován).

Podpole

- **Podpole** identifikuje údaje uvnitř pole.
- Skládá se z vymezení podpole (delimiter), identifikátoru podpole (data element identifier), který tvoří abecední (malá) písmena nebo znak číslice.
- Každé pole obsahuje nejméně jedno označení podpole.
- Označení podpolí jsou definovány nezávisle pro každé pole.
- Pořadí podpolí je dáno standardy pro obsah, např. AACR2.

Rozdělení proměnných polí údajů

- 0XX Kontrolní informace, identifikační čísla, kontrolní pole, klasifikační znaky atd.
- 1XX Hlavní záhlaví
- 2XX Názvy a údaje o vydání, nakladatelské údaje atd.
- 3XX Údaje fyzického popisu atd.
- 4XX Údaje o edici
- 5XX Poznámky
- 6XX Věcné selekční údaje
- 7XX Vedlejší záhlaví s výjimkou předmětů a edic; propojovací pole
- 8XX Vedlejší záhlaví pro edici; knihovní jednotky atd.
- 9XX Pole pro národní použití